

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА: ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:

студент 4 курсу групи 472-2
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Бельмега Юрій Іванович _____

Керівник:

асистент кафедри фінансів і кредиту

Ковальчук Наталя Олександрівна _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ травня 2024 р.*

Завідувач кафедри фінансів і кредиту

_____ *проф. Нікіфоров П.О.*

АНОТАЦІЯ

Бельмега Ю.І. Оборотний капітал підприємства: формування та використання. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024. 50 с.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні основи формування та використання оборотного капіталу підприємства, проаналізовано формування та використання оборотного капіталу ПП «Елана» за 2021-2023 роки, обґрунтовано напрями підвищення ефективності формування та використання оборотного капіталу підприємства.

Ключові слова: оборотний капітал, аналіз оборотного капіталу, формування оборотного капіталу, використання оборотного капіталу, структура оборотного капіталу.

ABSTRACT

Belmeha YU.I. Working capital of an enterprise: formation and use. Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 – Finance, banking and insurance. Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024. 50 p.

In the qualification work the theoretical foundations of the formation and use of working capital of an enterprise was carried out, the analysis of the formation and use of working capital of the private enterprise "Elana" for 2021-2023 was performed, the ways of the efficiency of formation and use of working capital of an enterprise were considered.

Keywords: working capital, analysis of working capital, formation of working capital, use of working capital, structure of working capital

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Ю.І. Бельмега

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	5
1.1. Економічний зміст та класифікація оборотного капіталу підприємства.....	5
1.2. Методичні аспекти формування та використання оборотного капіталу.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПП «ЕЛАНА» ЗА 2021 - 2023 РОКИ.....	17
2.1. Динаміка складу та структури оборотного капіталу підприємства.....	17
2.2. Оцінка джерел формування та ефективності використання оборотного капіталу підприємства	24
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПП «ЕЛАНА».....	34
3.1. Пропозиції щодо покращення фінансування оборотних активів підприємства.....	34
3.2. Напрями підвищення ефективності використання оборотного капіталу підприємства.....	39
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
ДОДАТКИ.....	51

ВСТУП

В умовах обмеженості грошових коштів, що залучаються суб'єктами господарювання, зростають вимоги щодо ефективного використання та формування оборотного капіталу.

Оборотні активи є тією складовою майна, яка безпосередньо впливає на процес виробництва та реалізації продукції підприємства та забезпечує належний рівень ліквідності, платоспроможності, ефективності господарювання.

Проблема підвищення ефективності формування та використання оборотного капіталу підприємства є особливо актуальною в умовах воєнного стану, який породжує нестабільність умов господарювання. Ефективно керуючи оборотним капіталом, можна мінімізувати окремі фінансові ризики та втриматися «на плаву» у непростих умовах сьогодення.

Крім того, оборотний капітал характеризується маневреністю, тобто модливістю прийняти більшогоу спектр управлінських рішень порівняно з необоротними активами, що є важливим резервом підвищення ефективності господарювання підприємства.

Теоретико-методичні аспекти формування та використання оборотного капіталу підприємства у своїх наукових працях досліджували такі вчені як Бровко Л.І., Юрченко А.А., Королькова Т.В., Мордань Є.Ю., Сумченко А.О., Носань Н.С., Мартінович В.Г., Кічук О.С., Тарасова Ю.А., Олександренко І.В., Піскульова І.В., Ковальчук Н.О., Мавріна М.І., Севрук Є., Чепис О.І., Юска А.І., Юрій С.М., Филипенко О. М., Мілаш І.В. та ін. та інші. Разом з тим потребують подальшого розвитку і дослідження питання підвищення ефективності формування та використання оборотного капіталу підприємства.

Метою роботи є узагальнення та обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності формування та використання оборотного капіталу підприємства.

Завдання роботи можна сформулювати наступним чином:

- дослідити та узагальнити наукові підходи до визначення «оборотного капіталу» підприємства та його класифікації;
- сформулювати методичні аспекти формування та використання оборотного капіталу, у тому числі відповідні показники оцінки;
- оцінити джерела формування оборотного капіталу ПП «Елана»;
- проаналізувати показники стану та ефективності використання оборотного капіталу ПП «Елана»;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності формування та використання оборотного капіталу досліджуваного підприємства;
- навести прогнозну структуру оборотного капіталу ПП «Елана».

Об'єктом дослідження є оборотний капітал підприємства, а предметом - основні аспекти його формування та використання.

Під час написання роботи використовувались такі методи наукового пізнання: критичний аналіз, методи порівняння та узагальнення - для дослідження і систематизації наукових підходів з метою розкриття змісту оборотного капіталу, підходів до його класифікації та аналізу; структурно-логічний, табличний, коефіцієнтний методи, трендовий методи аналізу - для оцінки складу, структури, джерел формування, стану та ефективності використання оборотного капіталу підприємства; нормативний метод прогнозування – для розрахунку прогнозної структури оборотного капіталу досліджуваного підприємства.

Інформаційною базою роботи виступили праці науковців з фінансів підприємств та фінансового аналізу, наукові статті, фінансова звітність ПП «Елана».

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг бакалаврської роботи становить 50 сторінок друкованого тексту, основний зміст роботи викладено на 39 сторінках. Робота містить 11 таблиць та 3 рисунки, список використаних джерел включає 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст та класифікація оборотного капіталу підприємства

Капітал є основою для формування та розвитку підприємства, реалізуючи у процесі використання досягнення інтересів власників, працівників та держави. Підприємства незалежно від виду діяльності мають необхідність у визначеній сумі капіталу, тобто у сукупності матеріальних цінностей та фінансових ресурсів для забезпечення його господарської діяльності.

Значення має напрям вкладення сформованого капіталу – якщо він спрямовується на фінансування довгострокових активів, то мова йде про основний капітал, якщо ж на фінансування короткострокової складової майна, то мається на увазі оборотний капітал. І перша спроба наукового дослідження оборотності капіталу була зроблена Адамом Смітом: «...на його думку капітал, який створює свою вартість у процесі обігу, складається з двох частин: перша приносить грошовий дохід, друга забезпечує одержання цього доходу. Відповідно до цього А. Сміт розділив капітал на оборотний та основний, ввівши уперше ці категорії у науковий обіг» [18, с. 90].

Подальшого розвитку дане поняття набуло у працях значної кількості науковців та часто окрім поняття «оборотний капітал» можна зустріти такі як «оборотні активи», «оборотні кошти». Досі точаться дискусії щодо того чи тотожними є дані поняття, чи варто їх розмежовувати. Кожен науковець наводить свої аргументи «за» і «проти».

Поддерьогін А.М., об'єднавши категорії «оборотний капітал» та «оборотні кошти», визначає, що: «...це – авансовані в оборотні виробничі фонди та фонди обігу кошти для здійснення безперервного процесу

виробництва та реалізації продукції задля одержання прибутку» [36, с. 140]. Таке визначення є достатньо влучним, оскільки розкриває сутність та економічну природу оборотного капіталу, проте на думку Носань Н.С., Мартінович В.Г. ототожнення даних понять є недоцільним, оскільки до складу оборотних коштів не входять, наприклад, короткострокові фінансові вкладення.

Тому Носань Н. С., Мартінович В.Г. запропонували наступне визначення оборотного капіталу: «...це сукупність майнових цінностей, які є джерелом фінансування оборотних активів підприємства та обслуговують його поточну виробничо-господарську діяльність з метою забезпечення досягнення ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності та рентабельності підприємства» [25, с. 273].

Слав'юк Р. А. та Андрійчук В. Г. ототожнюють поняття «оборотний капітал» та «оборотні активи». Зокрема Андрійчук В.Г. зазначає, що: «... оборотний капітал підприємств представлений такими активами, що призначені для виробничого споживання чи реалізації протягом операційного циклу або протягом 12 місяців з дати балансу, а також грошовими коштами та їх еквівалентами. При цьому під операційним циклом розуміють проміжок часу з моменту придбання запасів для здійснення господарської діяльності до часу отримання коштів від реалізації виробленої за їх участю продукції. За своїм економічним змістом категорія оборотного капіталу може бути визначена як сукупність оборотних фондів і фондів обігу» [1, с. 303].

Слав'юк Р.А. під оборотними активами (оборотним капіталом) розуміє: «...такі активи, які перетворюються у грошові кошти (готівку) протягом одного року чи виробничого циклу» [34, с. 98].

С.В. Шарова та Т.О. Бойко пишуть: «Оборотний капітал слід розглядати як грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші активи, авансовані у виробничі фонди та фонди обігу, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи дванадцятих місяців з дати балансу, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції та забезпечують безперервність процесу виробництва та реалізації продукції» [42,

с. 109]. На нашу думку, це визначення повністю збігається з класичною характеристикою оборотних активів.

Коваленко О.В, підтримує думку, що: «...незважаючи на неоднорідність термінів, економічна сутність понять «оборотний капітал», «оборотні активи», трактується у вітчизняній та зарубіжній літературі досить однозначно. Це сукупність грошових коштів, авансованих підприємством для формування оборотних виробничих фондів і фондів обігу, які використовуються в межах одного відтворювального циклу або в короткостроковому періоді (до одного року), що забезпечують безперервний процес виробничо-господарської діяльності та приносять економічну вигоду» [14, с. 204].

Окремі вчені притримуються думки, що «оборотний капітал», «оборотні кошти», «оборотні активи» - це різні поняття. Так, у своїх працях А.С. Полторак стверджує, що категорії «оборотні активи» й «оборотні кошти» є самостійними, ототожнювати їх неправильно, адже між ними є суттєва різниця, зокрема:

- «до складу оборотних активів, на відміну від оборотних коштів, входять поточні фінансові інвестиції;
- період функціонування оборотних коштів становить один рік, або кругообіг, а оборотних активів – один рік, або операційний цикл;
- оборотні активи витрачаються у процесі виробництва, тоді як оборотні кошти авансовані у виробництво, тому вони не витрачаються і не споживаються, внаслідок чого оборотні кошти виступають проміжною ланкою між активом і пасивом балансу» [30].

Маринович О.О. зазначає: «...хоч дефініції «оборотні активи» й «оборотний капітал» включають одні й ті самі об'єкти, а саме грошові кошти, виробничі запаси та дебіторську заборгованість, «оборотний капітал» – це більш загальне поняття, яке, з одного боку, показує складники оборотних активів, а з іншого – характеризує їх фінансування» [20, с. 1309].

У Господарському кодексі України взагалі немає трактування такого поняття, як «оборотний капітал» чи «оборотні активи», але зазначено, що

оборотними засобами є: «...сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення, що віднесено законодавством до оборотних засобів» [7].

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» наводиться наступне визначення оборотних активів: «...грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [31].

Очевидно, що таке протиріччя і невизначеність на законодавчому рівні не сприяють виконанню завдань, що стоять перед обліком, та необхідності забезпечення його ролі у фінансово-господарській діяльності як інструменту підвищення економічної ефективності, а також не дають змоги визначити підходи щодо шляхів удосконалення обліку та розширення його аналітичних можливостей для прийняття управлінських рішень.

На думку В.М. Гриньової та В.О. Коюди, оборотний капітал – це кошти, які здійснюють обслуговування господарської діяльності підприємства та одночасно беруть участь як у процесі виробництва, так і в процесі збуту продукції [9, с. 154].

На нашу думку, поняття «оборотний капітал» та «оборотні активи» дуже близькі за своїм економічним змістом, проте оборотний капітал більше характеризує процес фінансування оборотних активів. Тому пропонуємо наступне визначення оборотного капіталу. Оборотний капітал – це сукупність коштів, вкладених у оборотні активи підприємства у вигляді засобів виробництва та засобів обігу, використовується у процесі виробництва та реалізації продукції протягом операційного циклу або 12 місяців з дати балансу та повністю за вартістю входить у вартість новоствореного продукту.

Оборотні активи формують якусь частину собівартості, тому вивчаючи їх економічну суть, варто розкрити поняття циклічності і вартісного обороту. Економічна роль оборотних активів у необхідності забезпечувати відтворення

процесу, який складається з процесів: виробництва і обігу.

Оборотні активи знаходяться в постійному русі і проходять три стадії кругообігу: грошову, продуктивну і товарну, які умовно можна розділити на три фази: товарна фаза: (Д – Т) оборотні активи (Д) перетворюються на товар (Т). На наш погляд, в даному випадку слід говорити про оборотний капітал, який перетворюється в оборотні активи; продуктивна фаза: (Т – П – Т') оборотні активи, беручи участь в процесі виробництва, беруть форму незавершеного виробництва, напівфабрикатів і готових виробів. Тут при використанні нашої термінології виходить наступна фаза (Оборотні активи – Оборотні кошти – Оборотні активи); грошова фаза (заклучна): (Т' – Д') оборотні активи у формі готової продукції в процесі її реалізації знову перетворюються в гроші (Д), які надходять на рахунок підприємства. В даному випадку можна говорити про перетворення оборотних активів в оборотний капітал.

Класифікація оборотних активів використовується з метою виокремлення їх особливостей для ефективного управління. Елементний склад оборотних активів підприємства відображає рис. 1.1.

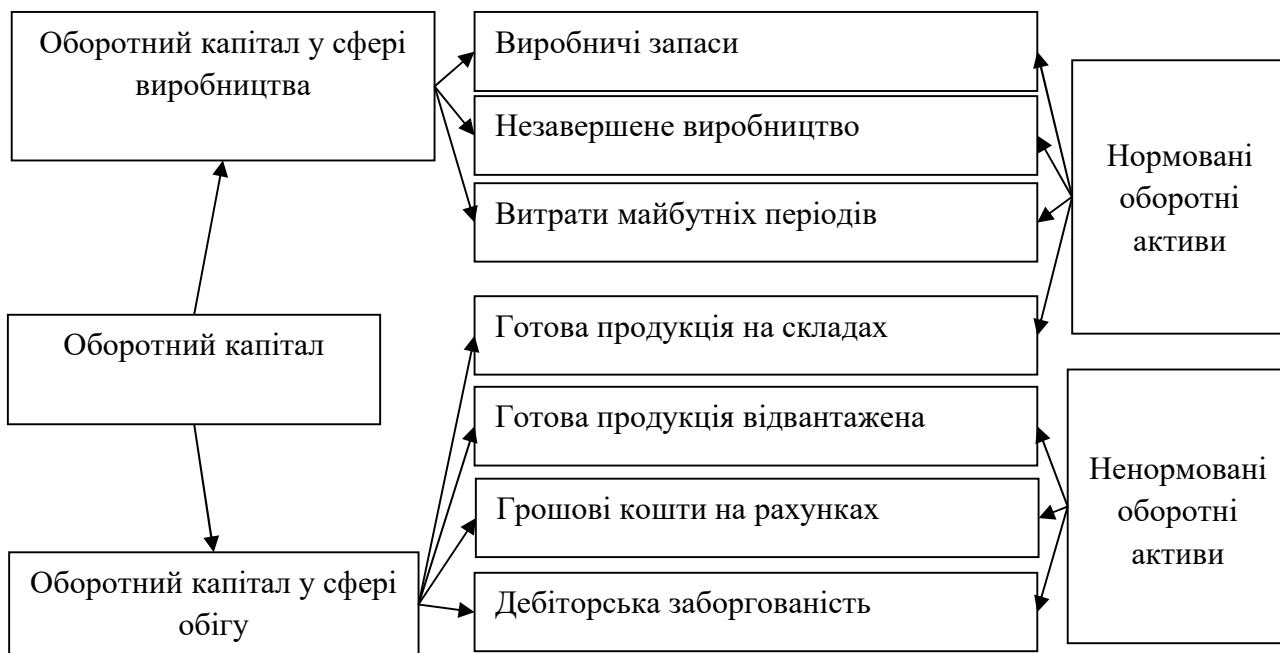

Рис. 1.1. Елементний склад оборотних активів підприємства

Складено на основі [36, с. 243; 2, с.44]

Розглянувши класифікацію оборотних активів, необхідно відмітити, що такими, які найчастіше зустрічаються є наступні їх види (рис. 1.2).

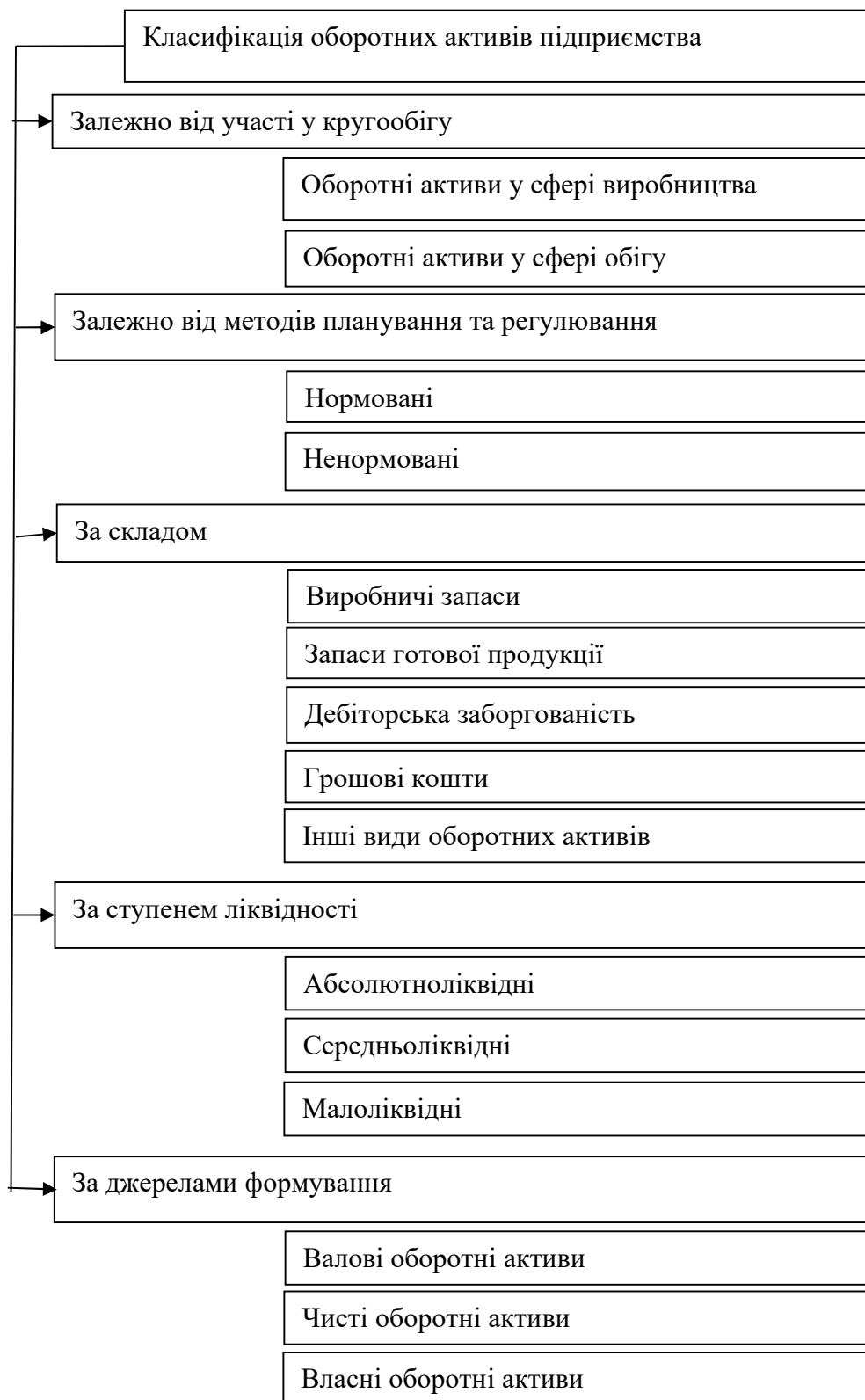

Рис. 1.2. Класифікація оборотних активів за основними класифікаційними ознаками. Складено на основі [20]

Та частина оборотного капіталу, яка перебуває у сфері виробництва, називається оборотними виробничими фондами. Друга частина оборотного капіталу перебуває у сфері обігу і відповідно називається фондами обігу.

Нормованими оборотними активами є ті, які піддаються нормуванню (плануванню). Ті оборотні активи, які не нормують, вважаються ненормованими. Під нормуванням розуміють процес визначення мінімального обсягу оборотних активів, необхідних для забезпечення безперебійності виробничого процесу.

Конкретні складові оборотного капіталу у розрізі даних класифікаційних ознак наведені на рис. 1.1.

Важливою з точки зору платоспроможності є класифікацію оборотних активів за ступенем ліквідності. Ліквідність – це характеристика, яка визначає здатність активів швидко перетворюватись на грошові кошти. Відповідно до абсолютноліквідних оборотних активів належать грошових коштів, поточні фінансові інвестиції; до середньоліквідних оборотних активів належать дебіторська заборгованість та векселі одержані, до малоліквідних - запаси, інші оборотні активи.

Отже, оборотний капітал є частиною сформованого підприємством капіталу, який вкладено у оборотні (короткострокові) активи, тобто він набуває форми оборотних активів. Оборотний капітал відіграє важливу роль, адже забезпечує безперебійність виробничого процесу, достатній рівень ліквідності та платоспроможності підприємства. З метою належного управління оборотними активами підприємства їх прийнято класифікувати за різноманітними ознаками, найпоширенішими з яких є джерела фінансування, ступінь ліквідності, можливість нормування тощо.

Формування та використання оборотного капіталу потребує постійного аналізу для прийняття відповідних управлінських рішень та підвищення ефективності господарювання.

1.2. Методичні аспекти формування та використання оборотного капіталу

Формування оборотних активів підприємства можливе за рахунок різних джерел, проте розглядаючи класифікацію оборотних активів за джерелами формування, найчастіше їх поділяють на валові, чисті та власні.

У процесі формування оборотних активів: «...особливу увагу слід звертати на структуру джерел фінансування оборотних активів та оцінювати рівень фінансового ризику. Це дозволить ухвалювати зважені управлінські рішення щодо підвищення ефективності використання оборотних активів і зменшення фінансового ризику» [16, с. 58].

Головними джерелами формування оборотних активів є власний капітал, а у випадку його нестачі – позикові кошти. Позикові кошти, зокрема, поділяють за строковістю використання на довгострокові та поточні, що відповідає логіці побудови балансу – в балансі весь капітал відображається у розрізі трьох розділів – власний капітал, довгострокові та поточні зобов'язання.

Таким чином, в умовах нестачі власних коштів для фінансування оборотних активів, в обіг можуть бути залучені позичені кошти (кредити) або кредиторська заборгованість. В цілому, найбільш розповсюдженими джерелами формування оборотних активів є: власний капітал підприємства; довгостроковий фінансовий кредит; короткостроковий фінансовий кредит; товарний (комерційний) кредит; внутрішня кредиторська заборгованість підприємства та інші джерела фінансування [3, с. 378]

Для забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства при фінансуванні повинні використовувати власний капітал. Спочатку формування власних оборотних активів відбувається в момент заснування господарюючого суб'єкта, коли утворюється його статутний фонд. Надалі оборотні активи підприємства фінансуються передусім за рахунок реінвестованого прибутку, оскільки ці кошти не вимагають спеціальних механізмів залучення і мобілізуються максимально швидко. Серед основних переваг використання

власних джерел фінансування оборотних активів, як правило, виділяють простоту їх залучення, більшу віддачу за критерієм норми прибутку на вкладений капітал і зменшення ризику фінансової стійкості й банкрутства підприємства. Однак, враховуючи те, що значна кількість підприємств в Україні є збитковими то виникає необхідність на пошуку альтернативних джерел фінансування.

Залучення підприємствами кредитних ресурсів може відбуватися на довго- та короткостроковій основі. Короткострокові кредити найчастіше залучаються для фінансування оборотних активів підприємств, покриття тимчасових касових розривів, придбання товарів, виробничих запасів тощо. Натомість, довготермінові кредити, як правило, спрямовуються на фінансування оборотних активів з довшим терміном оборотності.

Також джерелом формування оборотних активів підприємства є кредиторська заборгованість, яка є вагомою складовою поточних зобов'язань підприємств України. Кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк.

Виходячи із того, які джерела фінансування використовують і визначають вид оборотних активів.

Валові оборотні активи – це загальний їх обсяг, сформований за рахунок як власного, так і позикового капіталу.

Чисті оборотні активи, що характеризують ту частину їх обсягу, яка сформована за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Суму чистих оборотних активів розраховують як різницю між вартістю валових оборотних активів та сумою короткострокових зобов'язань.

Власні оборотні активи характеризують ту їх частину, яка сформована за рахунок власного капіталу підприємства [под, с.115; Катан, с. 109].

Таким чином, власні оборотні активи визначаються як різниця між власним капіталом та необоротними активами.

Чисті оборотні активи можна визначити, віднявши від суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань величину оборотних активів підприємства.

Одним із основних завдань процесу управління оборотними активами є аналіз фінансування оборотних активів, який доцільно здійснювати за такими етапами:

1. Аналіз динаміки складу оборотних активів – визначення складу оборотних активів і проведення аналізу кожного з елементів.

2. Аналіз динаміки структури оборотних активів – визначення структури оборотних активів і проведення аналізу зміни динаміки.

3. Аналіз структури дебіторської заборгованості – розподіл дебіторської заборгованості за складовими та здійснення аналізу зміни динаміки.

4. Аналіз показників фінансування оборотних активів – розрахунок показників та аналіз зміни їх значень [45, с. 338].

Аналіз оцінки динаміки та структури оборотних активів проводять за даними розділу 2 форми 1 «Баланс».

Аналізуючи структуру оборотних активів використовують такий метод аналізу як вертикальний аналіз. При цьому необхідно звернути увагу на такі моменти. Збільшення частки запасів може свідчити:

- про розширення масштабів діяльності підприємства;
- про прагнення захистити кошти від знецінення внаслідок інфляції;
- про неефективне розпорядження запасами.

Крім того, виникають проблеми з ліквідністю, збільшуються витрати на зберігання запасів, спадає рівень ділової активності підприємства. Разом з тим, нестача запасів (сировини, матеріалів, палива) може призвести до перебоїв у процесі виробництва, до недовантаження виробничої потужності, падіння обсягів випуску продукції, зростання собівартості, до збитків, що також негативно позначається на фінансовому стані » [15, с. 67].

Важливою складовою оборотних активів з позиції ліквідності є грошові кошти. Частка грошових коштів у оборотних активах сама по собі не дає

можливість однозначно оцінити дану зміну, оскільки як надлишок, так і нестача грошових коштів несе негативні наслідки. Тому розмір грошових коштів потрібно порівнювати із зобов'язаннями, в основному поточними, саме дана інформація дозволить оцінити оптимальність суми грошових коштів.

Оцінюючи питому вагу дебіторської заборгованості варто пам'ятати, що вибір типу кредитної політики – важливий аспект діяльності підприємства. Кожне підприємство прагне мінімізувати обсяги дебіторської заборгованості з метою уникнення ризиків неповернення коштів, збільшення надходжень та прибутку в даний момент часу тощо. Разом з тим з метою збільшення продажів та підтримання налагоджених зв'язків з покупцями необхідно продавати товари в кредит, тобто збільшувати рівень дебіторської заборгованості [15, с. 67].

Ефективність використання оборотних коштів характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю. Прискорення оборотності цих коштів зумовлює:

- по-перше, збільшення обсягу продукції на кожен грошову одиницю поточних витрат підприємства;
- по-друге, вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва [петрович].

З метою аналізу оборотного капіталу підприємства визначають наступні показники:

- 1) коефіцієнт оборотності оборотного капіталу:

$$Ko.ok. = ЧД / ОК,$$

де $Ko.ok.$ – коефіцієнт оборотності оборотних активів;

ЧД – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції за звітний період;

ОК – середній залишок оборотного капіталу у звітному періоді.

- 2) коефіцієнт завантаження оборотних активів:

$$Kz.ok = ОК / ЧД,$$

де $Kz.ok$ – коефіцієнт завантаження оборотного капіталу;

3) тривалість обороту оборотного капіталу:

$$T_{ок} = ОК * Д / ЧД,$$

де $T_{ок}$ – тривалість обороту оборотного капіталу;

$Д$ – число днів у періоді.

4) сума вивільнення або збільшення оборотного капіталу:

$$\Delta ОК = (T_{ок1} - T_{ок2}) * ЧД1 / Д,$$

де $\Delta ОК$ – сума вивільнення або збільшення оборотного капіталу;

$ЧД1$ – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції за звітний період;

$T_{ок1}$ – тривалість обороту оборотного капіталу у звітному періоді;

$T_{ок0}$ – тривалість обороту оборотного капіталу у попередньому періоді;

5) рентабельність оборотного капіталу:

$$Рок. = П / ОК,$$

де $Рок.$ – рентабельність оборотного капіталу;

$П$ – чистий прибуток за звітний період [22, с. 74].

Відповідні показники ефективності оборотного капіталу визначають не лише по загальному його обсягу, але й за окремими елементами оборотних активів: запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти.

Отже, аналіз формування та використання оборотного капіталу має важливе значення для прийняття управлінських рішень. Підприємства повинні визначати всі можливі джерела формування оборотного капіталу, аналізувати основні переваги та недоліки того чи іншого джерела, формувати достатній обсяг оборотного капіталу. Важливо також оцінювати оборотність та рентабельність оборотного капіталу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПП «ЕЛАНА» ЗА 2021 - 2023 РОКИ

2.1. Динаміка складу та структури оборотного капіталу підприємства

Приватне підприємство «Елана» (ПП «Елана») - це клієнтоорієнтована компанія, що означає регулярне розширення лінійки товарів.

Як і будь-яке комерційне підприємство, ПП «Елана» зацікавлене в взаємовигідних партнерах, і завжди прислухається до вимог і прохань своїх клієнтів. Досвід власного виробництва ПП «Елана» досить широкого асортименту нетканних матеріалів, існуючі ділові зв'язки і зростаючий інтерес споживачів до продукції суб'єкта господарювання дозволяють позиціонувати дане підприємство серед лідерів цього ринку.

ПП «Елана» особливо уважно стежить за потребами покупців і виготовляє такий продукт, як геотекстиль, потреба в якому завжди існує у зв'язку із зростанням обсягів будівництва. Усі вироби приватного підприємства виготовляються на високотехнологічному обладнанні з якісної сировини.

Основним видом діяльності підприємства є виробництво килимів та килимових виробів, а також видами діяльності є: підготування та прядіння текстильних волокон, ткацьке виробництво, виробництво нетканних текстильних матеріалів і виробів з них, крім одягу, виробництво інших текстильних виробів технічного та промислового призначення тощо.

Оборотний капітал відіграє значну роль у процесі виробництва продукції, від його наявності та оптимальної величини залежить наскільки якісним буде продукт, якою буде швидкість його виробництва та витрати, пов'язані із виробництвом та реалізацією продукції.

Інформаційною базою для оцінки оборотних активів виступає фінансова

звітність малого підприємства (дод. А.1-А.3). На її основі проаналізуємо динаміку майна підприємства, з метою визначення місця оборотних активів у загальній сумі активів ПП «Елана» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Склад майна ПП «Елана» та його динаміка за 2021-2023 роки

тис.грн.

Показники	Роки			Відхилення (+,-) звітного періоду до	
	2021	2022	2023	2021 року	2022 року
Необоротні активи	20435,9	18868,0	20907,3	471,4	2039,3
Оборотні активи	78368,6	100465,4	131121,0	52752,4	30655,6
Всього активів	98804,5	119333,4	152028,3	53223,8	32694,9

Отже, загальна сума майна ПП «Елана» зростала щорічно протягом 2021-2023 років. У 2023 році загальна сума активів становила 152028,3 тис.грн., що на 53223,8 тис.грн. більше значення 2021 року та на 32694,9 тис.грн. більше значення 2022 року.

Протягом періоду дослідження постійно збільшувалась сума оборотного капіталу (оборотні активи). Що ж стосується основного капіталу (необоротні активи), то у 2022 році їх сума дещо зменшилась, проте у 2023 році перевищила рівень як 2021 року, так і 2022 року.

Сума необоротних активів у 2023 році становила 20907,3 тис.грн., що на 471,4 тис.грн. більше значення 2021 року та на 2039,3 тис.грн. більше значення 2022 року. Зміни у необоротних активах відбуваються переважно за рахунок основних засобів, які визначають загальну динаміку необоротних активів як основна їх складова (а в окремі роки і єдина).

Наскільки значною є роль оборотних активів як складової активів визначає їх питома вага. Саме цей показник характеризує наскільки «важкою» або «легкою» є структура майна та визначає можливий спектр прийняття управлінських рішень. Структура активів ПП «Елана», розрахована за даними дод. А.1-А.3 наведена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Структура майна ПП «Елана» та її динаміка за 2021-2023 роки

%

Показники	Роки			Відхилення (+,-) звітнього періоду до	
	2021	2022	2023	2021 року	2022 року
Необоротні активи	20,68	15,81	13,75	-6,93	-2,06
Оборотні активи	79,32	84,19	86,25	6,93	2,06
Всього активів	100,00	100,00	100,00	-	-

Отже, структура майна ПП «Елана» характеризується високим ступенем мобільності. Це зумовлено тим, що переважають у структурі оборотні активи – їх частка становила 79,32% у 2021 році, а у 2022 році зросла до 84,19%. У 2023 році показник ще зріс і склав 86,25%, що на 6,93% більше значення 2021 року та на 2,06% більше значення 2022 року.

Таким чином, найвищою питома вага оборотних активів була саме у 2023 році, тобто звітному періоді.

Проведений аналіз показав значну роль оборотних активів як складової майна, що дає змогу зробити висновок про важливість ефективного управління ними та виключну роль аналізу даної складової майна.

Отож, проаналізуємо детальніше склад оборотних активів та їх динаміку за період дослідження (табл. 2.3) на основі дод. А.1-А.3.

Таблиця 2.3

Склад оборотних активів ПП «Елана» та їх динаміка за 2021-2023 роки

тис.грн.

Показники	Роки			Відхилення (+,-) звітнього періоду до	
	2021	2022	2023	2021 року	2022 року
1	2	3	4	5	6
Оборотні активи, у т.ч.	78368,6	100465,4	131121,0	52752,4	30655,6
- запаси	22637,8	51402,2	53968,3	31330,5	2566,1

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	36727,4	29530,3	60741,4	24014,0	31211,1
- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1427,1	7385	5377,5	3950,4	-2007,5
- інша поточна дебіторська заборгованість	8960,6	8418,9	2460,3	-6500,3	-5958,6
- гроші та їх еквіваленти	8504,4	3629,1	8069,5	-434,9	4440,4
- витрати майбутніх періодів	0,0	1,8	0,0	0,0	-1,8
- інші оборотні активи	111,3	98,1	504,0	392,7	405,9

Сума оборотних активів у 2023 році становила 131121 тис.грн., що на 52752,4 тис.грн. більше значення 2021 року та на 30655,6 тис.грн. більше значення 2022 року. Значно вплинуло на зростання показника збільшення суми запасів – якщо у 2021 році їх сума становила 22637,8 тис.грн., то у 2023 році більше на 31330,5 тис.грн., а саме 53968,3 тис.грн.

Також майже вдвічі збільшилась сума дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги. У 2023 році показник становив 60741,4 тис.грн., що на 24014,0 тис.грн. більше значення 2021 року та на 31211,1 тис.грн. більше за показник 2022 року.

Також значно зросла дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом за весь період дослідження, хоча необхідно відмітити, що за останні роки показник зменшився на 2007,5 тис.грн., що є позитивним.

Позитивною є також тенденція до зменшення іншої поточної дебіторської заборгованості. У 2021 році її сума становила 8960,6 тис.грн., а у 2022 році 8418,9 тис.грн. У 2023 році показник зменшився до рівня 2460,3 тис.грн., що на 6500,3 тис.грн. менше значення 2021 року та на 5958,6 тис.грн. менше значення 2022 року.

Сума грошових коштів на рахунку трохи перевищує 8 тис.грн. Її суттєве зменшення відбулось у 2022 році до рівня 3629,1 тис.грн., проте у 2023 році показник майже повернувся до рівня 2021 року.

Витрати майбутніх періодів відображені у звітності лише у 2022 році, інші оборотні активи зросли із 111,3 тис.грн. у 2021 році до 504 тис.грн. у 2023 році.

Аналіз динаміки оборотних активів проводять у взаємозв'язку із оцінкою їх структури, що дає змогу визначити частку кожної статті оборотних активів у їх загальній сумі (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Структура оборотних активів ПП «Елана» та її динаміка
за 2021-2023 роки

%

Показники	Роки			Відхилення (+,-) звітного періоду до	
	2021	2022	2023	2021 року	2022 року
Оборотні активи, у т.ч.	100,00	100,00	100,00	-	-
- запаси	28,89	51,16	41,16	12,27	-10,00
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	46,86	29,39	46,33	-0,53	16,94
- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1,82	7,35	4,10	2,28	-3,25
- інша поточна дебіторська заборгованість	11,43	8,38	1,88	-9,56	-6,50
- гроші та їх еквіваленти	10,85	3,61	6,15	-4,70	2,54
- витрати майбутніх періодів	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
- інші оборотні активи	0,14	0,10	0,38	0,24	0,29

Оцінивши структуру оборотних активів ПП «Елана» можна зробити такий висновок. У структурі оборотних активів значну питому вагу займають запаси та дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги.

У 2022 році найбільшу питому вагу у структурі оборотного капіталу складають запаси – 51,16%, у 2023 році їх частка також є достатньо високою – 41,16%, що на 12,27% більше значення 2021 року, але дещо менше рівня 2022 року. Під запасами розуміють вартість запасів сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектувальних

виробів, запасних частин, тари (крім інвентарної), будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для використання в ході нормального операційного циклу. Також, до них належать витрати на незавершене виробництво і незавершені роботи (послуги), окремо відображається готова продукція, в якій наводиться собівартість виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками та відповідають технічним умовам і стандартам.

Питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги залишається приблизно на одному рівні у 2021 та 2023 роках (трохи більше 46%). Необхідно відмітити, що значення показника було дещо меншим у 2022 році за рахунок скорочення обсягів продаж. У статті «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги» відображається заборгованість покупців або замовників за реалізовані їм продукцію, товари, роботи або послуги, включаючи забезпечену векселями заборгованість скоригована на резерв сумнівних боргів (нетто).

Частка дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом не має однозначної динаміки зміни – показник у 2021 році становив 1,82%, у 2022 році зріс до рівня 7,35% (це найвищий рівень за період дослідження), а у 2023 році зменшився до 4,10%. Таким чином, значення питомої ваги дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом у 2023 році більше за значення 2021 року на 2,28%, проте менше попереднього 2022 року на 4,10%. У статті «Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом» відображається визнана дебіторська заборгованість казначейських, фінансових і податкових органів, державних цільових фондів, зокрема за розрахунками з тимчасової непрацездатності. Окремо наводиться дебіторська заборгованість з податку на прибуток, якої на ПП «Елана» немає.

Частка іншої поточної дебіторської заборгованості має чітку позитивну динаміку – зменшення. Так, у 2021 році показник становив 11,43%, у 2022 році зменшився до рівня 8,38%, а у 2023 році становив лише 1,88% від загальної

суми оборотних активів. У статті «Інша поточна дебіторська заборгованість» відображається заборгованість дебіторів, яка не включена до інших статей дебіторської заборгованості, скоригована на резерв сумнівних боргів (нетто) та яка відображається у складі оборотних активів.

Питома вага грошових коштів зменшилась у звітному році порівняно з 2021 роком, коли значення показника становило 10,85%, на 4,70%. Проте якщо порівнювати з 2022 роком, то питома вага грошових коштів у складі оборотних активів зростає із 3,61% до 6,15%, тобто на 2,54%. У статті «Гроші та їх еквіваленти» відображаються готівка в касі підприємства, гроші на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані для поточних операцій, а також грошові кошти в дорозі, електронні гроші, еквіваленти грошей. У цій статті наводяться кошти в національній або іноземних валютах.

Як надлишок, так і нестача грошових коштів має свої негативні наслідки для підприємства. З огляду на це, висновок про їх оптимальне значення роблять виходячи із їх достатності з точки зору ліквідності.

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності на ПП «Елана» становило 0,170, 0,054 та 0,090 відповідно у 2021 році, 2022 році та 2023 році. Коефіцієнт абсолютної ліквідності при нормативі 0,2-0,35 не досягає нормативного значення протягом періоду дослідження, таке низьке значення ставить під загрозу рівень платоспроможності підприємства та свідчить про нестачу грошових коштів для погашення поточних зобов'язань.

Частка витрат майбутніх періодів наближається до нуля у 2022 році через їх низьке абсолютне значення, а у 2021 році та 2023 році такі витрати не були відображені у складі оборотних активів ПП «Елана». У статті «Витрати майбутніх періодів» відображаються витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів».

Питома вага інших оборотних активів є однією із найменших поряд із витратами майбутніх періодів. У статті «Інші оборотні активи» наводяться суми оборотних активів, які не включені до згаданих вище статей розділу «Оборотні

активи». У 2023 році показник становив всього лише 0,38%, що є найбільшим значенням за період дослідження. Показник вище значення 2021 року на 0,24% та більше значення 2022 року на 0,29%.

Отже, приватне підприємство «Елана» має досить «легку» структуру активів, що характеризує високу частку оборотних активів у загальній сумі майна. Причому показник зростав щороку протягом періоду дослідження.

Збільшення суми оборотних активів у 2023 році відбувалось переважно за рахунок таких двох основних складових оборотних активів як запаси та дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Оцінка рівня абсолютної ліквідності продемонструвала низьке значення грошових коштів як для даного рівня поточних зобов'язань ПП «Елана». Найменшу питому вагу у структурі оборотних активів займають витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи.

Аналіз складу та структури оборотних активів проводять у взаємозв'язку із дослідженням джерел формування оборотного капіталу та показниками ефективності використання оборотних активів.

2.2. Оцінка джерел формування та ефективності використання оборотного капіталу підприємства

Підприємство при виборі джерел фінансування активів завжди обирає між власними та позиковими ресурсами, цей вибір залежить не лише від самого підприємства, але й від багатьох інших чинників, серед яких достатність власних фінансових ресурсів, доступність різних джерел фінансування, модливості оплати залучення капіталу тощо.

Структура активів характеризується значним ступенем мобільності, з огляду на це підприємство повинно значну частку власного капіталу спрямовувати на фінансування оборотного капіталу.

Джерела фінансування ПП «Елана» відображені у фінансовій звітності малого підприємства (дод. А.1-А.3) у розрізі власного капіталу та зобов'язань підприємства. Динаміку джерел фінансування ПП «Елана» відображає табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Власні та позикові джерела фінансування ПП «Елана» та їх динаміка за 2021-2023 роки

тис.грн.

Показники	Роки			Відхилення (+,-) звітного періоду до	
	2021	2022	2023	2021 року	2022 року
Власний капітал, у т.ч.	48723,2	52669,3	62804,5	14081,3	10135,2
- зареєстрований капітал	28481,8	28481,8	28481,8	0,0	0,0
- резервний капітал	2745,8	2745,8	2745,8	0,0	0,0
- нерозподілений прибуток	17495,6	21441,7	31576,9	14081,3	10135,2
Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування і забезпечення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Поточні зобов'язання, у т.ч.	50081,3	66664,1	89223,8	39142,5	22559,7
- короткострокові кредити	19100,0	19100,0	19100,0	0,0	0,0
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	28925,2	14175,7	36746,9	7821,7	22571,2
- кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	17,6	25,8	5,8	-11,8	-20,0
- кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	0,0	21,2	79,6	79,6	58,4
- інші поточні зобов'язання	2038,5	33341,4	33291,5	31253,0	-49,9
Всього джерел фінансування	98804,5	119333,4	152028,3	53223,8	32694,9

Сума джерел фінансування ПП «Елана» у 2021 році становила 98804,5 тис.грн., у 2022 році вона зросла до суми 119333,4 тис.грн., а у 2023 році становила 152028,3 тис.грн. Таким чином, сума джерел фінансування ПП «Елана» протягом 2021-2023 років збільшувалась щороку і у 2023 році на 53223,8 тис.грн. більше значення 2021 року та на 32694,9 тис.грн. більше значення 2022 року.

У складі джерел фінансування зростала сума як власних, так і позикових

джерел фінансування. Сума власних джерел фінансування у 2023 році становила 62804,5 тис.грн., що на 14081,3 тис.грн. більше значення 2021 року та на 10135,2 тис.грн. більше значення 2022 року. Збільшення власних джерел фінансування є позитивним, особливо враховуючи, що їх сума зросла за рахунок нерозподіленого прибутку, сума якого зросла із 17495,6 тис.грн. у 2021 році до 21441,7 тис.грн. у 2022 році та до 31576,9 тис.грн. у 2023 році. Таким чином, значення нерозподіленого прибутку у 2023 році є більшою на 14081,3 тис.грн. порівняно з 2021 роком та на 10135,2 тис.грн. порівняно з 2022 роком.

Інші складові власних фінансових ресурсів – такі як зареєстрований капітал та резервний капітал залишались незмінними протягом періоду дослідження у сумі 28481,8 тис.грн. та 2745,8 тис.грн.

Проте джерела фінансування ПП «Елана» збільшились також і за рахунок позикового капіталу. При цьому довгострокові позикові джерела підприємство не використовувало, а лише поточні зобов'язання, сума яких у 2023 році становила 89223,8 тис.грн., що на 39142,5 тис.грн. більше значення 2021 року та на 22559,7 тис.грн. більше значення 2022 року.

У складі поточних зобов'язань незмінною була сума короткострокових кредитів – 19100,0 тис.грн. У 2023 році значно зросла кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – її сума склала 36746,9 тис.грн., що більше як значення 2021 року (28925,2 тис.грн.) на 7821,7 тис.грн. та більше значення 2022 року (14175,7 тис.грн.) на 36746,9 тис.грн. Також негативним явищем є зростання суми кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці – на 79,6 тис.грн. порівняно з 2021 роком та на 58,4 тис.грн. порівняно з 2022 роком, адже її сума у 2023 році збільшилась до рівня 79,6 тис.грн.

Позитивним є зменшення інших поточних зобов'язань у 2023 році порівняно з 2022 роком на 49,9 тис.грн., хоч і порівняно з 2021 роком показник значно зріс (аж на 31253,0 тис.грн.); та постійне зменшення кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом (у 2023 році показник становив 5,8

тис.грн., що менше значення 2021 року та 2022 року на 11,8 тис.грн. та 20,0 тис.грн. відповідно).

Оцінку структури джерел фінансування ПП «Елана» відображає табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Структура джерел фінансування ПП «Елана» та її динаміка
за 2021-2023 роки

%

Показники	Роки			Відхилення (+,-) звітного періоду до	
	2021	2022	2023	2021 року	2022 року
Власний капітал, у т.ч.	49,31	44,14	41,31	-8,00	-2,83
- зареєстрований капітал	58,46	54,08	45,35	-13,11	-8,73
- резервний капітал	5,64	5,21	4,37	-1,26	-0,84
- нерозподілений прибуток	35,91	40,71	50,28	14,37	9,57
Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування і забезпечення	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Поточні зобов'язання, у т.ч.	50,69	55,86	58,69	8,00	2,83
- короткострокові кредити	38,14	28,65	21,41	-16,73	-7,24
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	57,76	21,26	41,19	-16,57	19,92
- кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0,04	0,04	0,01	-0,03	-0,03
- кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	0,00	0,03	0,09	0,09	0,06
- інші поточні зобов'язання	4,07	50,01	37,31	33,24	-12,70
Всього джерел фінансування	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Структуру джерел фінансування підприємства розпочинають із дослідження частки власних та позикових фінансових ресурсів ПП «Елана». У 2023 році частка власного капіталу становить 41,31%, що на 8% менше значення 2021 року (49,31%) та на 2,83% менше значення 2022 року (44,14%). Таким чином, перший негативний момент – це те, що частка власного капіталу протягом всього періоду дослідження менше 50, тобто ПП «Елана» фінансується переважно за рахунок позикового капіталу. Другий негативний

момент – це постійне зменшення частки власного капіталу як джерела фінансування, якщо у 2021 році показник був трохи менший 50%, то у 2023 році зменшився до менше 45%.

Відповідно частка позикового капіталу як джерела фінансування зростає – у 2023 році показник становив 58,69%, що на 8% та 2,83% більше значення 2021 року та 2022 року відповідно.

Розглядаючи окремо структуру власних фінансових ресурсів, можна відзначити збільшення нерозподіленого прибутку як джерела фінансування, що є позитивним та відображає підвищення ефективності господарювання. Частка нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу становила у 2023 році 50,28%, що на 14,37% більше значення 2021 року та на 9,57% більше значення 2022 року.

Змін зазнала структура позикових фінансових ресурсів – у 2021 році та 2023 році переважала кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – її питома вага становила 57,76% від суми поточних зобов'язань та 41,19% відповідно. У 2022 році у структурі поточних зобов'язань переважають інші поточні зобов'язання – їх частка становить 50,01%, що зумовлено значною сумою заборгованості перед учасниками підприємства.

Зовсім незначною порівняно з іншими джерелами фінансування є частка кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом та кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці.

Отже, у табл. 2.5 та 2.6 представлено загальну суму джерел фінансування активів підприємства – власний капітал, довгострокові та поточні зобов'язання. Проте, як відомо, джерелом фінансування оборотного капіталу, є власний капітал, який залишається після фінансування необоротних активів, тобто оборотні активи фінансуються за рахунок власного капіталу за залишковим принципом.

Оцінка джерел формування оборотних активів підприємств України наведена у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Оцінка джерел формування оборотних активів підприємств ПП «Елана» у
2021-2023 роках

тис.грн.

Показники	Роки			Відхилення (+,-) звітнього періоду до	
	2021	2022	2023	2021 року	2022 року
Валові оборотні активи	78368,6	100465,4	131121,0	52752,4	30655,6
Власні оборотні активи	28287,3	33801,3	41897,2	13609,9	8095,9
Чисті оборотні активи	28287,3	33801,3	41897,2	13609,9	8095,9

Валові оборотні активи характеризують їх загальну суму, яка фінансується всіма джерелами фінансування – як власним, так і позиковим капіталом.

Власний капітал направляється на фінансування необоротних активів, але частина, яка після цього залишається та є джерелом фінансування оборотних активів – це власні оборотні активи, тобто показник, який визначається як різниця між власним капіталом та необоротними активами.

Отже, що стосується показника власних оборотних коштів, то можна відмітити, що він має додатнє значення, що є позитивним та позитивну динаміку – у 2023 році його значення становило 41897,2 тис.грн., що на 13609,9 тис.грн. більше значення 2021 року та на 8095,9 тис.грн. більше значення 2022 року.

Чисті оборотні активи – це показник, який визначається як різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями. Тобто – це та частина оборотних активів, яка фінансується за рахунок довгострокових джерел, тобто власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Значення даного показника співпадає із значенням власних оборотних активів, адже підприємство немає довгострокових зобов'язань, тобто довгострокові джерела фінансування оборотних активів представлені лише власним капіталом.

Таким чином, певна частина оборотних активів ПП «Елана» фінансується за рахунок власного капіталу, а решта – за рахунок короткострокового позикового капіталу, тобто поточних зобов'язань.

Оцінка структури джерел формування оборотного капіталу наведена у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Оцінка структури формування оборотних активів підприємств

ПП «Елана» у 2021-2023 роках

%

Показники	Роки			Відхилення (+,-) звітнього періоду до	
	2021	2022	2023	2021 року	2022 року
Загальна сума джерел фінансування оборотних активів	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00
Власні оборотні активи	36,10	33,64	31,95	-4,14	-1,69
Поточні зобов'язання	63,90	66,36	68,05	4,14	1,69

Отже, співвідношення між власними та позиковими джерелами фінансування оборотних активів дещо змінилось на користь поточних зобов'язань, притому, що саме вони є переважаючим джерелом фінансування оборотних активів. У 2021 році 36,10% оборотних активів фінансувались за рахунок власного капіталу, 63,90% за рахунок позикових коштів. У 2022 році частка власного капіталу як джерела фінансування оборотних активів зменшилась до 33,64%, а питома позикових коштів зросла до 66,36%. У 2023 році питома вага власного капіталу як джерела фінансування оборотних активів зменшилась до 31,95%, а частка позикових коштів зросла до 68,05%.

Таким чином, частка власних оборотних коштів зменшилась у звітному році на 4,14% порівняно з 2021 роком та на 1,69% порівняно з 2022 роком. Відповідно на таку величину зросла питома вага короткострокового позикового капіталу.

Та ситуація, що оборотні активи частково фінансуються за рахунок короткострокового позикового капіталу є нормальною, а відсоток такого

фінансування різний на окремих підприємствах та залежить від багатьох факторів.

Швидкість обороту капіталу оцінюється за допомогою показників обертання, які характеризують яку кількість разів обертається оборотний капітал та повертається у вигляді виручки від реалізації продукції (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Показники оборотності оборотного капіталу ПП «Елана» та їх динаміка за 2021-2023 роки

Показники	Роки			Відхилення (+,-) звітного періоду до	
	2021	2022	2023	2021 року	2022 року
Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу	2,317	0,782	1,070	-1,247	0,288
Коефіцієнт завантаження оборотного капіталу	0,432	1,278	0,935	0,503	-0,344
Тривалість обороту оборотного капіталу, дні	155	460	336	181	-124
Коефіцієнт оборотності запасів	10,331	1,889	2,351	-7,980	0,462
Коефіцієнт завантаження запасів	0,097	0,529	0,425	0,329	-0,104
Тривалість обороту запасів, дні	35	191	153	118	-37
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	4,951	2,111	2,744	-2,207	0,633
Період інкасації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, дні	73	171	131	58	-39
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	18,305	11,530	21,177	2,871	9,647
Тривалість обороту грошових коштів, дні	20	31	17	-3	-14

Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу у 2023 році становив 1,070, тобто на 1 грн. оборотних активів ПП «Елана» припадало близько 1,07 грн. доходу. Показник є меншим за значення 2021 році, коли 2 грн. 31 коп. доходу припадала на 1 грн. оборотних активів. Це є негативним, адже свідчить про уповільнення оборотності оборотних коштів, зумовлене значним зростанням середньорічної суми оборотних активів. Про таку динаміку свідчить і зменшення коефіцієнта завантаження та збільшення тривалості обороту

оборотних активів з 155 днів у 2021 році до 336 днів у 2023 році. Але необхідно відмітити, що за останні два роки динаміка показників позитивна – коефіцієнт оборотності зріс із 0,782 до 1,070, що свідчить про пришвидшення оборотності оборотних активів.

Аналогічна тенденція стосується і показників оборотності запасів, у 2022 році оборотність запасів уповільнилась, а у 2023 році дещо пришвидшилась. Проте за весь період дослідження динаміка показників оборотності запасів негативна – тривалість одного обороту запасів зросла із 35 днів у 2021 році до 153 днів у 2023 році.

Попри скорочення періоду інкасації дебіторської заборгованості у 2023 році порівняно із 2022 роком, за весь період дослідження оборотність дебіторської заборгованості уповільнилась – період її інкасації зріс із 73 днів у 2021 році до 131 дня у 2023 році.

На відміну від попередніх елементів оборотного капіталу оборотність грошових коштів зростала щороку, що є позитивним.

Ефективність використання оборотного капіталу характеризують показники рентабельності, які характеризують відношення чистого прибутку до відповідних елементів оборотного капіталу або загальної його суми, виражене у відсотках.

Показники рентабельності ПП «Елана» наведені у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Показники рентабельності оборотного капіталу ПП «Елана» та їх динаміка за 2021-2023 роки

%

Показники	Роки			Відхилення (+,-) звітної періоду до	
	2021	2022	2023	2021 року	2022 року
Рентабельність оборотних активів	13,53	4,41	8,75	-4,78	4,34
Рентабельність запасів	60,34	10,66	19,24	-41,10	8,58
Рентабельність грошових коштів	106,91	65,04	173,27	66,36	108,23

На ПП «Елана» у 2022 році відбулось зменшення прибутку, яке значним чином позначилось на зменшенні показників рентабельності, а у 2023 році показники рентабельності зросли в результаті збільшення прибутку, проте не досягли значення 2021 року. Таким чином, за весь період дослідження відбулось зменшення рентабельності оборотного капіталу на 4,78%; рентабельності запасів – на 41,10%. Таке зменшення рентабельності запасів порівняно з 2021 роком, зумовлене не лише зменшенням прибутку, але й зростанням середньорічної суми запасів. Рентабельність грошових коштів коливалась, та в цілому за період дослідження зросла на 66,36%, що зумовлене як зростанням чистого прибутку, так і зменшенням середньорічної суми залишку грошових коштів.

Отже, ПП «Елана» має досить «легку» структуру активів, що характеризує високу частку оборотних активів у загальній сумі майна. Причому показник зростав щороку протягом періоду дослідження.

Збільшення суми оборотних активів у 2023 році відбувалось переважно за рахунок таких двох основних складових оборотних активів як запаси та дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Оцінка рівня абсолютної ліквідності продемонструвала низьке значення грошових коштів як для даного рівня поточних зобов'язань ПП «Елана». Найменшу питому вагу у структурі оборотних активів займають витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи.

Показники оборотності оборотного капіталу та його складових мають позитивну зміну порівняно з 2022 роком, тобто прискорення оборотності, проте показники так і не досягли значення 2021 року. У 2022 році у зв'язку із скороченням обсягів реалізації значно зменшилась і сума прибутку, тому показники рентабельності теж мали негативну зміну – зменшення, проте показники покращились у 2023 році порівняно з 2022 роком, так і не досягнувши рівня 2021 року.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПП «ЕЛАНА»

3.1. Пропозиції щодо покращення фінансування оборотних активів підприємства

Раціональне використання оборотного капіталу сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства та рівня його платоспроможності. Тоді підприємство своєчасно і повністю виконує свої розрахунково-платіжні зобов'язання, що дозволяє успішно здійснювати комерційну діяльність.

Шляхи удосконалення управління оборотним капіталом підприємством варто розглядати у розрізі їх формування та використання.

Формування оборотних активів відбувається як за рахунок власних джерел, так і за рахунок позикового капіталу, переважно поточних зобов'язань.

Для забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємству при фінансуванні слід використовувати власний капітал. Спочатку формування власних оборотних активів відбувається саме у момент заснування підприємства шляхом створення статутного фонду. Надалі достатній обсяг власних оборотних активів підприємства підтримується передусім за рахунок нерозподіленого (реінвестованого) прибутку, адже ці кошти мобілізуються максимально швидко та не вимагають спеціальних механізмів їх залучення.

Серед основних переваг використання власних джерел фінансування оборотних активів виділяють: «...простоту їх залучення, більшу віддачу за критерієм норми прибутку на вкладений капітал і зменшення ризику фінансової стійкості й банкрутства підприємства» [33, с. 97].

Науковець Р. А. Слав'юк [34, с. 213] пропонує в окремих випадках для формування оборотних активів використовувати: «...позапланові ресурси:

перерозподілений прибуток; прострочені та пролонговані (відстрочені) кредити банку; прострочену кредиторську заборгованість перед постачальниками та іншими організаціями. Проте використання зазначених джерел є доцільним лише за відсутності будь-якого іншого джерела фінансування та на нетривалій основі, наприклад, для термінового погашення заборгованості підприємства у разі несвоєчасного отримання коштів від покупців (прострочена дебіторська заборгованість), оскільки постійне використання таких джерел може ускладнити взаємовідносини між контрагентами та свідчитиме про неефективний фінансовий менеджмент на підприємстві. Якщо власних коштів не вистачає, для покриття потреби в оборотних активах підприємство залучає короткострокові банківські або товарні кредити».

На досліджуваному підприємстві власні оборотні кошти займають меншу питому вагу у структурі джерел фінансування порівняно із поточними зобов'язаннями, що зменшує рівень фінансової стійкості, та, на нашу думку, потребує збільшення ролі власних джерел фінансування оборотних активів.

Звісно, що зробити це можна через збільшення нерозподіленого прибутку, який, в свою чергу, залежить від чистого прибутку за звітний період та політики розподілу прибутку.

Розподіл прибутку на ПП «Елана» відбувається наступним чином – уся сума чистого прибутку реінвестується у фінансово-господарську діяльність, тобто 100% чистого прибутку збільшує нерозподілений прибуток ПП «Елана».

Таким чином, сума нерозподіленого прибутку ПП «Елана» залежить напряду від чистого прибутку. З огляду на це, необхідно розглядати шляхи нарощення чистого прибутку, до яких, зокрема, належать:

1. Нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції.
2. Зменшення витрат на виробництво продукції або застосування сучасних методів управління витратами, однією з яких є управлінський облік.
3. Здійснення заходів щодо підвищення продуктивності праці своїх працівників та застосування системи участі працівників у прибутку підприємства.

4. Грамотна побудова договірних відносин з постачальниками, посередниками, покупцями.

5. Кваліфіковане здійснення цінової політики, оскільки на ринку діють переважно вільні (договірні) ціни.

6. Покращення системи маркетингу на підприємстві, потрібно згрупувати свою продукцію за ознакою рентабельності і зосередити увагу на тій продукції, яка є високорентабельною.

7. Удосконалення продукції з середнім рівнем рентабельності, а низькорентабельну зняти з виробництва.

8. Організація виробничого процесу таким чином, щоб він був пристосований до швидкої переналадки.

9. Постійне проведення наукових досліджень аналізу ринку, поведінки споживачів і конкурентів.

ПП «Елана» використовує як джерело фінансування оборотних активів короткострокові кредити (в меншій мірі, ніж кредиторську заборгованість) та кредиторську заборгованість. Перевагою кредиторської заборгованості як джерела фінансування є її безоплатний характер, тобто ціна за її використання не платиться. Проте необхідно враховувати, що така заборгованість має обмежені строки використання, адже вимоги кредиторів необхідно вчасно задовільняти та недопускати порушення розрахункової дисципліни, виникнення штрафів, погіршення договірних відносин із постачальниками.

Кредитні ресурси як джерела формування оборотних активів малих підприємств напряду залежать від репутації підприємства, його керівника, кредитної історії. Та попри окремі переваги порівняно із власними коштами (вирішення проблеми обмеження, дефіциту власних ресурсів; податкові переваги та ін.) мають значний недолік – необхідність повернення як суми кредиту, так і сплати відсотків за користування даними коштами, а також негативно впливають на рівень фінансової стійкості підприємства, при і так низькому її значенні на ПП «Елана».

З огляду на те, що малі підприємства постійно функціонують в умовах

обмеженості фінансових ресурсів, а це при умові відсутності диверсифікації покупців, вимагає ретельного управління дебіторською заборгованістю - одним із важливих джерел фінансування оборотних активів є рефінансування дебіторської заборгованості, зокрема факторинг. Факторинг особливо ефективний для підприємств малого бізнесу як форма фінансування оборотних активів. Він дає можливість працівникам сконцентрувати увагу на виробничих проблемах і максимізації прибутку, прискоренні отримання платежів за відвантажену продукцію, гарантує повне погашення заборгованості, знижує витрати на реалізацію продукції.

Зокрема, наразі програмою «Доступний факторинг 5-7-9» є можливість рефінансування дебіторської заборгованості малих підприємств [24], тому пропонуємо ПП «Елана» розглянути такі можливості, що в умовах низької фінансової стійкості є кращим варіантом фінансування порівняно з кредитом.

Така пропозиція є раціональна ще й з огляду на те, що дебіторська заборгованість займає вагомий частку у оборотних активах ПП «Елана» (у звітному році показник наближається до 50%).

Управління дебіторською заборгованістю повинно стати одним із основних завдань управління оборотним капіталом на ПП «Елана», адже така значна питома вага дебіторської заборгованості призводить до ризику збитковості, втрати фінансової стійкості та банкрутства.

Крім рефінансування дебіторської заборгованості за допомогою факторингу, для прискорення оборотності дебіторської заборгованості можна запропонувати підприємствам програми з надання знижки, зокрема постійним покупцям або тим, які повністю оплачують товар.

Чепис О.І., Юска А.І. відзначають, що: «...особливо вигідна операція факторингу підприємствам, які працюють зі своїми покупцями на умовах відстрочення платежу (товарного кредиту). З одного боку, надання відстрочення платежу покупцям дозволяє постачальникові утримувати конкурентоспроможну позицію на ринку продажів за рахунок збільшення збуту. З іншого боку, відстрочення платежу призводить до ряду негативних

моментів для постачальника, як-от постійний дефіцит обігових коштів, ризик ненадходження платежу від покупця, зменшення прибутковості. Факторинг дозволяє клієнтові скоротити час очікування оплати поставок, поповнити обігові кошти, зменшити дебіторську заборгованість, поліпшити дисципліну розрахунків з дебіторами, розширити коло покупців, збільшивши їм відстрочення платежу» [41, с. 110].

Тому ще одна пропозиція щодо підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю на ПП «Елана» – це постійний моніторинг дебіторської заборгованості, не потрібно допускати, щоб дебіторська заборгованість переходила у довгострокову, сумнівний та безнадійний борг. Особливо важливо аналізувати покупців, особливо зараз, коли багато підприємств відчувають дефіцит ресурсів і не мають коштів оплачувати придбані товари.

Таким чином, фінансування оборотних активів відіграє важливу роль для забезпечення безперервності виробничого процесу. Не існує ідеального співвідношення для всіх підприємств для фінансування оборотного капіталу, потрібно обирати джерела, виходячи із конкретної ситуації для конкретного підприємства, яка враховує чинники як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

Отже, можна зробити висновок, що для ПП «Елана» при даних умовах господарювання необхідно збільшувати власний капітал як джерело фінансування оборотних активів з різних причин – через переважання поточних зобов'язань як джерела фінансування оборотних активів та через недотримання нормативів фінансової стійкості підприємства – частка власного капіталу становить менше 50 відсотків від загальної суми капіталу.

Крім збільшення чистого прибутку підприємства як складової власного капіталу (адже приватне підприємство не може залучати кошти через, наприклад, емісію акцій) способом надходження коштів на підприємство може стати рефінсування дебіторської заборгованості, що теж стане джерелом збільшення власних коштів.

3.2. Напрями підвищення ефективності використання оборотного капіталу підприємства

Окрім питання формування оборотних активів, важливе значення посідає ефективне використання вже сформованого оборотного капіталу.

Управління оборотними активами підприємства має важливе значення не тільки з точки зору забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції, але й з огляду на те, що вони відіграють ключову роль у забезпеченні платоспроможності підприємства.

Формування ефективної системи управління оборотними активами підприємства здійснюється за такими основними етапами: «...по-перше, це аналіз наявності та використання оборотних активів у попередньому періоді; по-друге, оптимізація обсягу оборотних активів, зокрема постійної та змінної їх частини; по-третє, групування оборотних активів за ступенем їх ліквідності; по-четверте, визначення і оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів; по-п'яте, забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі використання в господарській діяльності та підвищення їх рентабельності» [16, с. 57].

Ефективність формування та використання оборотних активів залежить від особливостей управління основними їх структурними елементами, до яких відносять виробничі запаси, грошові кошти та дебіторську заборгованість.

Розпочнемо із удосконалення управління запасами. Основними методами контролю запасів є: «...нормування, яке включає аналітичний, коефіцієнтний і прямий методи розрахунку оптимального рівня запасів; контроль запасів, який передбачає використання методів ABC і XYZ та методу економічно обґрунтованих потреб [26, с. 280].

Таким чином, підвищення ефективності використання оборотних активів пов'язують саме з нормуванням. Це пов'язано із значенням, яке відіграє планування в процесі організації оборотних активів на підприємстві.

Нормування – це процес розрахунку тієї частини оборотних активів, яка потрібна підприємству для безперервного, нормального процесу виробництва та реалізації продукції. Головне завдання нормування полягає в тому, щоб визначити оптимальну суму оборотних активів, зокрема запасів, так, щоб не було ні нестачі, ні надлишку грошових коштів.

Тому нормування насправді один із ключових напрямів фінансової роботи, який дуже впливає на ефективність використання оборотних активів підприємства (рис. 3.1).

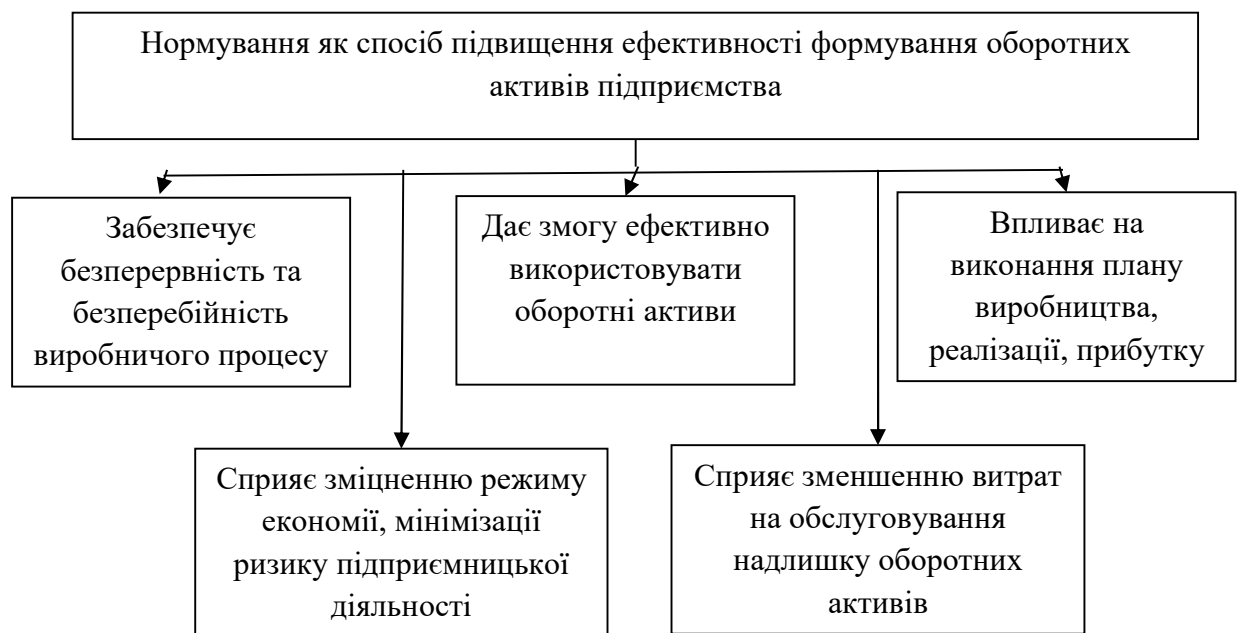

Рис. 3.1. Значення нормування для підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства

Складено автором на основі [23, с. 26]

Таким чином, не потрібно недооцінювати роль планування в діяльності підприємства, а особливо оборотних активів, яке називається нормуванням.

Таке велике значення нормування виробничих запасів полягає у тому, що якщо на підприємстві формується їх дефіцит, то це призводить до простоїв у виробництві і навіть виробництво може зупинитись, що несе за собою великі витрати. Як дефіцит, так і надлишок запасів має негативні наслідки. Надлишок запасів несе витрати, пов'язані із їх знеціненням, псуванням, природним убутком товарно-матеріальних цінностей, витратами на додаткові складські

приміщення та багато інших. Наявність зайвих джерел оборотних коштів на підприємстві сприяє створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних коштів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і позикових ресурсів.

Підприємствам варто опиратись на методи нормування, які характерні для вітчизняної господарської діяльності, але також і на зарубіжний досвід.

Розглядаючи методи нормування, необхідно відмітити, що: «...аналітичний метод контролю передбачає аналіз фактичних запасів, вилучення надлишкових матеріальних цінностей та коригування їх величини згідно з темпами росту виробництва продукції. В основу коефіцієнтного методу покладено принцип нормування запасів на початок звітної періоду з врахуванням виробничих потреб. Метод ABC є найбільш простим способом контролю і управління запасами і передбачає їх класифікацію за трьома групами: А – найважливіші, до яких належить 20% запасів; 80% – продажу, В – важливі, що розподіляють на 30% запасів; 15% – продажу, С – менш важливі, які включають запаси 50% та продаж 5%. Особливість цього методу полягає в тому, що відносно невелика група резервів може мати найбільшу цінність. В країнах з ринковою економікою досить поширеним є метод XYZ, суть якого полягає у розподілі запасів залежно від попиту, з врахуванням сезонного споживання, точністю прогнозних розрахунків, дефіцитом або надлишком виробництва продукції» [16, с. 60].

Якраз Метод ABC та XYZ є зарубіжним досвідом. Згадані методи ґрунтуються на так званому методі Парето (20/80, «великого пальця»), згідно з яким п'ята частина (20%) від всієї кількості об'єктів дає зазвичай приблизно 80% результатів. Відповідно внесок решти 80 % становить лише 20 %.

Суть принципу Парето полягає в тому, що в процесі досягнення будь-якої цілі нераціонально приділяти рівну увагу об'єктам, які мають незначну віддачу і об'єктам, які є визначальними. Саме тому запаси і групують на групи та приділяють увагу тим, які займають найбільшу питому вагу.

Підсумовуючи значення та особливості нормування, необхідно відзначити, що не всі елементи оборотних активів піддаються нормування, воно стосується запасів – виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції на складі. Тобто фонди обігу, представлені грошовими коштами, дебіторською заборгованістю, відвантаженою, але неоплаченою готовою продукцією, не нормуються.

Пропонуємо ПП «Елана» приділяти увагу такому напряму фінансової роботи як нормування, від якості якого залежить виробництво, платоспроможність підприємства, ефективність його використання.

Що стосується грошових коштів, то потрібно підтримувати їх оптимальну величину, тому що їхня нестача призводить до втрати платоспроможності, а надлишок до витрат, пов'язаних з тим, що гроші знецінюються, коли не використовуються, також витрати полягають в тому, що є упущені вигоди, тобто кошти могли б бути вкладені і приносити додатковий дохід. Найчастіше оптимальний залишок грошей визначають, виходячи із забезпечення належного рівня ліквідності – приблизно 20-35% від поточних зобов'язань може бути оптимальною сумою грошей для забезпечення відповідного рівня ліквідності. Але варто працювати і над зменшенням поточних зобов'язань. Є ряд зарубіжних моделей визначення оптимального залишку грошових коштів (Баумоля, Міллера-Орра), але використати їх у вітчизняній практиці не зручно, оскільки для практичного використання даних моделей повинні виконуватися наступні принципи:

- 1) надходження і виплати підприємства є також прогнозованими, майбутній чистий грошовий потік можливо розрахувати;
- 2) потреба підприємства у коштах повністю прогнозована та постійна;
- 3) усі грошові кошти, що надходять на підприємство від реалізації готової продукції інвестуються у короткострокові цінні папери;
- 4) є достеменною можливість розрахувати рівень витрат щодо перетворення цінних паперів у грошові кошти [28].

Вважаємо за доцільне запропонувати оптимальну за критерієм ліквідності

– забезпечення грошових коштів на рівні 20-30% від поточних зобов'язань; грошових коштів і дебіторської заборгованості на рівні 70-80% від поточних зобов'язань; оборотних активів 100-150% суми поточних зобов'язань.

Таким чином, за критеріями забезпечення мінімальних вимог до рівня ліквідності прогнозна структура ПП «Елана» матиме наступний вигляд (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Прогнозна структура оборотних активів ПП «Елана» на 2024 рік

%

Показники	2023 рік	2024 рік (прогноз)	Відхилення (+,-)
Оборотні активи, у т.ч.	100,00	100,0	-
- запаси	41,16	29,58	-11,58
- дебіторська заборгованість	52,31	50,00	-2,31
- гроші та їх еквіваленти	6,15	20,00	13,85
- інші оборотні активи	0,38	0,42	0,04

Отже, відповідно структура, яка б враховувала нормативи ліквідності передбачає збільшення грошових коштів на рахунку, зменшення рівня дебіторської заборгованості та зменшення суми запасів (оптимізація їх рівня).

Отже, пропонуємо для ПП «Елана» збільшувати фінансування оборотних активів саме за рахунок власних джерел (чистого прибутку), що можливе за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції та матиме позитивні наслідки у вигляді пришвидшення оборотності оборотного капіталу та збільшення його рентабельності.

Для підвищення ефективності використання оборотних активів варто приділити увагу забезпеченню належної відповідно до нормативів ліквідності суми грошових коштів, зменшенню рівня дебіторської заборгованості та оптимізації рівня запасів відповідно до потреб виробництва, щоб не допускати їх нестачі, з одного боку, та збільшення витрат, пов'язаних з їх надлишком, - з іншого.

ВИСНОВКИ

Дослідивши наукові підходи до трактування суті понять «оборотний капітал», що поширені в науковій літературі, можна зробити висновок, що досить часто поняття «оборотний капітал» та «оборотні активи» ототожнюються. Разом з тим, окремі науковці чітко розмежовують дані поняття.

На нашу думку, поняття «оборотний капітал» та «оборотні активи» дуже близькі за своїм економічним змістом, проте оборотний капітал більше характеризує процес фінансування оборотних активів. Тому пропонуємо наступне визначення оборотного капіталу. Оборотний капітал – це сукупність коштів, вкладених у оборотні активи підприємства у вигляді засобів виробництва та засобів обігу, використовується у процесі виробництва та реалізації продукції протягом операційного циклу або 12 місяців з дати балансу та повністю за вартістю входить у вартість новоствореного продукту.

Підприємства повинні визначати всі можливі джерела формування оборотного капіталу, аналізувати основні переваги та недоліки того чи іншого джерела, формувати достатній обсяг оборотного капіталу. Важливо також оцінювати оборотність та рентабельність оборотного капіталу.

Проведений аналіз оборотного капіталу ПП «Елана» дозволяє зробити висновок про досить «легку» структуру активів, що характеризує високу частку оборотних активів у загальній сумі майна. Причому показник зростав щороку протягом періоду дослідження.

Збільшення суми оборотних активів у 2023 році відбувалось переважно за рахунок таких двох основних складових оборотних активів як запаси та дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Оцінка рівня абсолютної ліквідності продемонструвала низьке значення грошових коштів як для даного рівня поточних зобов'язань ПП «Елана». Найменшу питому вагу у структурі оборотних активів займають витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи.

Показники оборотності оборотного капіталу та його складових мають позитивну зміну порівняно з 2022 роком, тобто прискорення оборотності, проте показники так і не досягли значення 2021 року. У 2022 році у зв'язку із скороченням обсягів реалізації значно зменшилась і сума прибутку, тому показники рентабельності теж мали негативну зміну – зменшення, проте показники покращились у 2023 році порівняно з 2022 роком, так і не досягнувши рівня 2021 року.

Для підвищення ефективності формування та використання оборотного капіталу ПП «Елана» пропонуємо наступні заходи. Перш, за все, підвищення рівня фінансової стійкості через збільшення власних фінансових ресурсів як джерела формування оборотного капіталу, а саме шляхом зростання нерозподіленого прибутку. Обсяг чистого прибутку можна здійснити шляхом збільшення обсягів реалізації через активнішу роботу у соціальних мережах, маркетингові заходи для стимулювання збуту, оптимізацію рівня витрат, у тому числі пов'язаних із збереженням запасів, рефінансування та мінімізацію обсягів дебіторської заборгованості підприємства.

Для підвищення оборотності оборотного капіталу важливо, окрім збільшення обсягів реалізації, проводити нормування обсягу оборотних коштів для мінімізації витрат із утримання зайвих запасів або недопущення нестачі запасів для виробництва.

Структура оборотного капіталу ПП «Елана» не є оптимальною з позиції ліквідності при заданому рівні поточних зобов'язань, адже демонструє нестачу грошових коштів, значний рівень дебіторської заборгованості та запасів. Тому запропоновано зберігати на рахунку мінімальний для рівня ліквідності обсяг грошових коштів, зменшити рівень дебіторської заборгованості та суму запасів.

Оптимізацію суми грошових коштів варто проводити через постійний контроль за сумою оборотних активів у грошовій формі, підтримання їх належної величини у вигляді готових засобів платежу, уникаючи їх надмірної величини та дефіциту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підруч. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : КНЕУ, 2002. 624 с.
2. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
3. Бланк І. О. Основи фінансового менеджменту. Т.1. Київ : Ніка-Центр, 2001. 592 с.
4. Бровко Л.І., Юрченко А.А., Королькова Т.В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2021. №2. С. 16-22.
5. Вакульчик О.М., Протасова Є.В., Нечаєва А.А. Фінансовий результат підприємства: економічна сутність, особливості визначення та аналізу. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2019. Випуск 1 (50). С. 162-168.
6. Гаватюк Л.С., Пілат А.К. Удосконалення механізму управління оборотними активами як умова ефективного функціонування підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. №1. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/2022-en-1-32.pdf> (дата звернення: 12.03.2024).
7. Господарський кодекс України: від 16 січня 2003 р. № 3436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 10.03.2024)
8. Григораш О.В., Булигіна Д.О. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємств. Класичний приватний університет. 2018. Випуск 6 (11). С.154-158.
9. Гриньова В.М., Коюда В.О. Фінанси підприємств: навч. посіб. Вид.3-тє, стер. Київ: Знання -Прес, 2006. 423 с.
10. Дорошенко А.П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. Ефективна економіка.

2017. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_2_37 (дата звернення: 17.11.2023).

11. Економіка підприємства: підруч. / за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2018. 551 с.

12. Кічук О.С., Тарасова Ю.А. Управління оборотним капіталом промислових підприємств. Економіка та суспільство. 2022. Випуск 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1234> (дата звернення: 12.03.2024).

13. Коваленко О.В. Деякі питання управління оборотним капіталом будівельних підприємств. Економічний простір. 2015. № 96. С. 205–217.

14. Коваленко О.В. Формування і використання оборотного капіталу підприємства: пошук шляхів підвищення ефективності. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 41. С. 204–208.

15. Ковальчук Н.О., Федішин М.П., Жаворонок А.В. Теоретичні аспекти аналізу складу, структури активів та джерел їх фінансування. Інвестиції: практика та досвід. 2019. №23. С.64-69.

16. Кузнецова Т. В., Лук'янчук Ю. А. Система управління оборотними активами як інструмент забезпечення платоспроможності підприємства. *Вісник НУВГП*. 2023. Випуск 1 (101). С. 56-65.

17. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 365с.

18. Мазурок П.П. Історія економічних вчень у запитаннях і відповідях : навч. посіб. 2-ге вид., стер. К. : Знання, 2006. 477 с.

19. Маринович О. О., Шухманн В. А. Основні стратегії фінансування оборотних активів підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. №1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6854>

20. Маринович О.О. Порівняння категорій, суміжних із поняттям «оборотні активи». *Економіка і суспільство*. 2019. Випуск 19. С. 1307-1311. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/194.pdf

21. Марусяк Н.Л. Визначення пріоритетних джерел формування

оборотного капіталу промислових підприємств. Науковий вісник Чернівецького університету. 2014. Випуск 694-695. С. 135-138.

22. Марусяк Н.Л. Фінанси підприємств : навч. посіб.: 2-ге вид., перероб. і доп. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 176 с.

23. Мордань Є.Ю., Сумченко А.О. Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 4. С. 24-34

24. Нові можливості для українського бізнесу: запущено програму держпідтримки «доступний факторинг». Міністерство економіки України: веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=f5d1d012-590b-4efb-81c2-aea0eea0b19a&title=DostupniiFaktoring> (дата звернення: 12.03.2024).

25. Носань Н.С., Мартінович В.Г. Сутність та генезис економічної категорії «оборотний капітал підприємства». *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 15. С. 272–275.

26. Олександренко І. В. Методичні підходи до діагностики оборотних активів підприємства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 2. С. 277–283. URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення: 01.12.2022).

27. Петрович Й.М., Прокопишин-Рашкевич Л.М. Економіка і фінанси підприємств: підруч. Львів. 2017. 408с.

28. Піскульова І.В., Мавріна М.І. Методичні підходи до управління грошовими коштами підприємств: сучасний аспект. *Ефективна економіка*. 2021. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/90.pdf (дата звернення: 12.11.2023).

29. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 12.11.2023).

30. Полторак А.С. Визначення сутності оборотних активів: сучасні науково-методологічні підходи. *Ефективна економіка*. 2013. №7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2171> (дата звернення 14.01.2024)

31. Про затвердження Національного положення (стандарту)

бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 12.03.2024).

32. Рудь І.Ю., Позняк О.В. Управління оборотними активами підприємства. Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». 2018. № 25. С.759–763.

33. Севрук Є. Фінансування оборотних активів підприємств торгівлі України. *Вісник КНТЕУ*. 2017. №3. С. 94-103.

34. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств. Київ : УБС НБУ; Знання, 2010. 550 с.

35. Филипенко О. М., Мілаш І. В. Систематизація джерел фінансування оборотних активів підприємств торгівлі. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 2. С. 105–113.

36. Фінанси підприємств : підручник / за ред. А.М. Поддєрьогін та ін. 6-те вид. Київ : КНЕУ, 2006. 552 с.

37. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / За ред. І.О. Школьника. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 368 с.

38. Фінансування і кредитування АПК: навч. посіб. / Л.І. Катан та ін. К.: ТОВ «ДКС центр», 2012. 300 с.

39. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю., Суліменко Л.А. Фінансовий аналіз: підручник. Вид. 5-е, допов. Житомир: Рута, 2012. 609 с.

40. Чайка Т. Ю., Лошакова С. Є., Водоріз С.Я. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/139.pdf (дата звернення: 12.03.2024).

41. Чепис О.І., Юска А.І. Сутність факторингу та його переваги над іншими фінансовими інструментами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 1. С.108-112.

42. Шарова С.В., Бойко Т.О. Оборотні активи та їх місце в фінансово-

економічному механізмі управління підприємством. *Сучасна економічна наука: теорія і практика : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції*, 15 листопада 2017 р. Полтава : ПолтНТУ, 2017. 209 с.

43. Шиян Д.В., Строченко Н.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: А.С.К., 2003. 240 с.

44. Юрій С.М. Концептуальні підходи до аналізу оборотного капіталу. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2016. Вип. 6 (48). с. 184–188.

45. Юрчишена Л. В., Кречко О. С. Макроекономічний аналіз фінансування оборотних активів промислових підприємств України. *Бізнес Інформ*. 2020. №11. С. 337-346.